

Okullarda teknoloji kullanımı ve uygulamalar: GÖZLEMLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Prof. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri
Eğitimi Bölümü

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) özellikle son yıllarda baş döndürücü bir hızla ilerlemektedir. Bu değişim her alanı olduğu gibi eğitim alanını da etkilemekte ve yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte geleneksel öğretim ortamları/yöntemleri yetersiz kalmaktadır. Çünkü değişen yalnızca teknolojiler değildir. Eğitim sistemlerinin hedef kitlesi olan öğrencilerin öğrenme alışkanlıkları da hızla değişmektedir. Değişimlerin yaşandığı bu süreçte, okullarda uygulanmakta olan öğretim programlarında, ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Bu süreçte temel amaç; ezber dayalı bilgi ile yüklenmiş bireyler yerine, olayları sorgulayan, özgür, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisine sahip, bilgiye ulaşmayı bilen, teknolojiyi ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşmak için etkili şekilde kullanabilen, bilgi üreten ve özgüveni yüksek bireylerin yetiştirilmesidir. Bu da öğretmenlere büyük sorumluluklar yüklemektedir.

Okullarda sunulan eğitimin etkili olması için teknoloji kullanımının payının yoğun bir şekilde tartışıldığı günümüzde eğitim bilimlerinde de yeni arayışlar içine girilmiştir. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de gelişen teknolojinin okullarda etkin kullanımıyla ilgili çeşitli projeler hayata geçirilmektedir. Bu projelerden üstünde en çok konuşulanı tartışmasız, Kasım 2010'da kamuoyuna duyurulan Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi isimli ve kısaca FATİH olarak bilinen projedir (MEB, 2012). Eğitimde FATİH projesi kapsamında "her okula bilgisayar döneminden her sınıfa bilgisayar" dönemine geçişin amaçlandığı ifade edilmektedir. Tanıtımının yapıldığı 2010 yılında projenin üç yıl içinde tamamlanmasının planlandığı ifade edilmişti. Ancak 2014 yılı Aralık ayı itibarıyla halen pilot uygulamaların yapıldığı gözlenmektedir. Projenin

uygulanması sürecinin gecikmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında bu projenin bir eğitim projesi olarak değil de bir teknoloji projesi olarak ele alınması bulunmaktadır. Bu tür bir projenin başarılı olabilmesi için uygulama sürecindeki bütün paydaşların görüşlerinin alınması ve uygulama sürecinde projenin bütün bileşenlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Oysa bu bütünsel bakışın gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu bütünsel bakışın daha iyi anlaşılabilmesi için okullardaki teknoloji sahipliği ve kullanımıyla ilgili olarak bir durum değerlendirmesinin yapılması yararlı olacaktır.

Okullarda Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sahipliği ve Kullanım Durumları

Ülkemiz okullarındaki bilgi ve iletişim teknolojilerine (BİT) sahiplikle ilgili verilere bakıldığında durumun genel olarak iyi sayılabilecek bir düzeyde olduğu görülmektedir. Özel okullar bu konuda öncü bir rol üstlenmektedirler. Devlet okullarında ise okul yönetimlerinin çabalarıyla ve daha çok okul-aile birlikleri aracılığıyla okulun teknolojik donanımlarıyla ilgili eksikler giderilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan bilgi teknolojilerinin etkili kullanımıyla ilgili araştırma verilerine bakıldığında durumun pek de iç açıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bir okulun teknoloji ile donatılmasının o teknolojilerin otomatik olarak etkili bir şekilde kullanılabilmesi sonucunu doğurmayabileceği söylenebilir. Çünkü

teknolojinin etkili kullanımı ancak onu kullananların bu konudaki bilgi, beceri ve deneyimleriyle sınırlıdır.

Öğretmenlerin BİT Kullanımlarıyla İlgili Yeterlik Durumları

Araştırmalar, bilgi teknolojilerinin öğretmenler tarafından benimsenmesi, uygulamaya konması ve kurumsallaştırılması sürecinin zor ve zaman alıcı olduğunu göstermektedir. Ülkemizde öğretmenlerin BİT kullanımıyla ilgili var olan durumu incelemek üzere yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin BİT kullanımı konusunda ciddi eksikliklerinin olduğu sonucuna varılmaktadır. Örneğin öğretmenlerin okullarda kullanılan sözcük işlemci ve sunum programları gibi çok temel araçları, programları ve ortamları kullanmalarıyla ilgili sıkıntıları bulunmaktadır. Bu temel araçları kullanamayan öğretmenlerin BİT'i, eğitim-öğretim etkinliklerine kaynaştırmada (entegrasyonunda) ne kadar başarılı olabilecekleri ve sınıfta teknoloji kullanımında özgüven yeterliliklerinin ne düzeyde olabileceği doğal olarak tartışma konusu olmaktadır.

Bu konuda bir değerlendirme yapabilmek için öncelikle eğitimcilerin BİT okuryazarlık düzeyleri incelenebilir. Günümüzde geleneksel okuryazarlık gibi temel yetkinliğin yanı sıra, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler doğrultusunda yeni okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır. Örneğin öğretmenlerin BİT ile ilgili neleri yapabileceklerini gösteren bilgi okur-yazarlığı durumları onların bilgiye ulaşma konusundaki başarı durumlarını belirlemektedir. Ancak araştırma verileri öğretmenlerin bu okur-yazarlıkla ilgili durumlarının genel olarak pek parlak olmadığını (Akarsu & Akbiyik, 2012) göstermektedir.

BİT Kullanımıyla İlgili Performans Göstergeleri

Öğretmen yeterlikleriyle ilgili alan yazında yapılan değerlendirmeler teknoloji kullanımı konusundaki yeterliklerin öğretmen yeterliklerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Türkiye'de yapılan araştırmalara göre öğretmenler ve öğretmen adayları teknoloji okur-yazarı olmayı bir öğretmenin önemli bir niteliği olarak görmektedirler (Seferoğlu, 2004).

Teknolojinin eğitimde kullanılmasıyla ilgili olarak değerlendirmelerde başvurulan çeşitli ölçütler bulunmaktadır. Bu ölçütler arasında uluslararası düzeyde en çok kabul göreni Uluslararası Eğitim Teknolojileri Birliği-ISTE (ISTE-International Society for Technology in Education) tarafından geliştirilenlerdir. Standartları Türkiye’de de kabul gören ISTE tarafından yapılan değerlendirmelere göre “teknoloji okuyazarı olma, derslerinde teknolojiyi kullanabilme, öğrencilerini teknolojiyi kullanmaya yönlendirebilme, öğrenme çevresini öğrencilerin teknolojiyi kullanabilecekleri biçimde düzenleyebilme ve meslektaşları ile çevrim-içi ortamlarda iş birliği yapabilme” gibi durumlar öğretmenlerin sahip olmaları beklenen yeterliklere örnek olarak gösterilebilir (ISTE, 2008). Bu ölçütler nitelikli öğretmenlere sahip olmak açısından önemlidir. Çünkü nitelikli öğretmenlerden beklentilerin bir takım standartlara bağlı olması sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve ilerlemesinin ön koşuludur. Öte yandan ISTE’nin öğretmenler için geliştirdiği bir dizi performans göstergesi de bulunmaktadır. “Öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak ve yaratıcılıklarını teşvik etmek, dijital çağın gereklerine uygun öğrenme yaşantıları ve değerlendirme etkinlikleri tasarlamak ve geliştirmek, bilgi çağında çalışma ve öğrenme konusunda model olmak, bireyleri, bilgi toplumu üyesi bir bireyin taşıması gereken sorumluluklarla ilgili olarak teşvik etmek ve onlara model olmak ve mesleki gelişim ve liderlik etkinliklerine katılmak” şeklinde sıralanabilen (ISTE, 2008) bu göstergelere bakıldığında odaklanan hususun insan ögesi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim büyük harcamalar yapılarak okullarda kurulan ve kimisi akıllı teknolojiler olarak adlandırılan donanımların başarısının garantisi olmadığı görülmektedir. Çünkü asıl işi yapan akıllı teknolojiler değil o teknolojilerin kullanıcılarıdır. Akıllı teknolojilerin katkısı ise onları kullananların bilgi ve becerileriyle orantılıdır.

Toplumsal yaşam çok hızlı değişmektedir. Bu ortamda bireylerin ihtiyaçları ve çözüm yolları da değişmektedir. Öğretmenler bu değişim sürecini daha yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar. Öğretmenlerin hem hedef kitleleri olan öğrenciler hem de öğrenme-öğretme süreçlerinde kullandıkları ortamlar değişmektedir. Örneğin bir yandan yeni (ör. eğitsel) yazılımlar geliştirilmekte, bir yandan

yeni (ör. mobil) cihazlar ve yeni ortamlar (ör. sosyal medya, çevrim-içi öğrenme ortamları gibi) kullanıma sunulmaktadır. Öte yandan öğretmenler sürekli olarak farklı öğrenci gruplarıyla birlikte olmaktadır. Bu farklılıklar; farklı yaş grupları, farklı düzeyler, farklı konu alanları ve farklı sosyo-ekonomik yapılar şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu durumlar, öğretmenlerin farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerini kullanmalarını ve değişik düzeylerde ihtiyaçları olan öğrencilere yönelik farklı çözümler üretmelerini zorunlu kılmaktadır. Öğretmenlerin bütün bu değişimlerle tek başlarına baş edebilmeleri doğal olarak mümkün değildir. Öğretmenin kendisini sürekli olarak geliştirmesi/ yenilemesi önemlidir ancak yeterli değildir. Bu yüzden de okulun bütün paydaşlarının öğrenme-öğretme süreçlerinin bütün aşamalarında öğretmene destek vermesi gerekir.

Sonuç

Toplumsal gelişimde bilgi önemli bir değişkendir. Bilgiyi elde etmenin ve kullanmanın yolu ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Bunun için de bilgi teknolojilerini araştırıp, geliştiren, üreten ve kullanan bir toplum yani bilgi toplumu olmak gerekir. Bilgi toplumu olmanın yolu da eğitimden geçmektedir. Toplumsal değişim ve gelişmeleri hem başlatan hem de yönlendiren bir kurum olarak eğitim kurumları teknolojik gelişmeleri izlemek, bu teknolojileri kullanmak ve teknolojilerin kullanımını öğretmek zorundadırlar. Bunun başarılabilmesi de eğitim sektörüne yeterli kaynağın aktarılması ve ayrıca toplumun değişik kesimlerinin etkin bir şekilde bu sürece katılmaları ve yapacakları katkılarla mümkün olacaktır.

Okullarda sunulan eğitimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi çabalarında öğretmen önemli bir rol ve sorumluluğa sahiptir. Toplumun kalkınmasındaki önemli etkenlerden birisi olan iyi yetişmiş insan gücüne kavuşmanın ancak iyi okullarda mümkün olduğu düşünüldüğünde öğretmenler tarafından verilen eğitimin nitelikli olmasının önemi de daha iyi anlaşılır (Seferoğlu, 2007, 2009). Öğretmenlerin teknoloji yeterlikleri onların sunacakları hizmetin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Teknolojinin etkili bir şekilde kullanımının sağlanması sürecinde de öncelikle öğretmenlerin teknoloji okur-yazarı (dijital yetkinlik) olmaları sağlanmalı ve kazandıkları

becerileri uygulamaya koyabilecekleri uygun ortamlar sunulmalıdır. Bu amacı gerçekleştirirken, toplumda yaşanan bu hızlı değişim sürecinde tökezlemeden ilerleyebilmesi için öğretmene “teknik, öğretim tasarımı, materyal geliştirme, teknolojiyi programlarla kaynaştırma” vb gibi konularda destek olunmalıdır. Üstelik bu destek sürekli olarak sağlanmalı ki, öğretmen kendisini hem kişisel olarak hem de mesleki açıdan geliştirebilsin. Çünkü öğretmen işinde etkili ve verimli olduğu zaman herkes kazançlı çıkar, tabii ki en çok da öğrenciler.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B., & Akbiyik, C. (2012). *Relationships among perceived computer literacy skills, computer attitudes, and computer self-efficacy levels. Journal of European Education, 2(2)*, 1-9.
- Burke, J. (2000). *New directions – Teacher technology standards. Southern Regional Education Board, GA: Atlanta.*
- International Telecommunication Union (ITU) (2013). *The world in 2013: ICT facts and figures. [Çevrim-içi: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/ICTFactsFigures2013-e.pdf>, Erişim tarihi: 02.01.2015.]*
- International Society for Technology Education (ISTE) (2008). *ISTE standards: Teachers. [Çevrim-içi: http://www.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-T_PDF.pdf, Erişim tarihi: 02.01.2015.]*
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2012). *Fatih projesi: Proje hakkında. [Çevrim-içi: <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/tr/icerikincele.php?id=6>, Erişim tarihi: 02.01.2015.]*
- Seferoğlu, S. S. (2009). *Yeterlikler, standartlar ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ışığında öğretmenlerin sürekli mesleki eğitimi. Eğitimde Yansımalar IX: Türkiye’nin Öğretmen Yetiştirme Çıkması Ulusal Sempozyumu, 204-217. Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı, 12-13 Kasım 2009, Başkent Üniversitesi Bağlıca Kampüsü, ANKARA.*
- Seferoğlu, S. S. (2007). *İlköğretim bilgisayar dersi öğretim programı: Eleştirel bir bakış ve uygulamada yaşanan sorunlar. Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research, 29, 99-111.*
- Seferoğlu, S. S. (2004). *Öğretmen adaylarının öğretmen yeterlilikleri açısından kendilerini değerlendirmeleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26, 131-140.*